

การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านสบเส้า ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ในระยะที่ 1

Participating development for sustainable strengthening community regarding sufficiency economy philosophy in Sobsao Village, Ta-Sobsao Sub-district, Maeta District., Lamphun Province: Phase 1.

ณภัทร กุลนันท์*

พิชัย เหลียวเรืองรัตน์**

นินุช บุญยฤทธานนท์**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ ศึกษาสภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำทรัพยากรมาใช้ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีการจัดเวทีให้ชุมชนในหมู่บ้านสบเส้า ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนเพื่อร่วมกันศึกษาและค้นหาแนวทางอันเป็นรูปธรรมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจแบบพอเพียง และได้มีการเก็บแบบสอบถาม สัมภาษณ์ทั้งกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในพื้นที่วิจัยจำนวน 322 ครั้วเรือน

ผลการศึกษา พบว่าภายในชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ โดยในชุมชนมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 322 ครั้วเรือนและมีประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 884 คนโดยประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.68 ประชากรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.65 ซึ่งสถานภาพของประชากรส่วนใหญ่ที่ได้สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 60.86 ในส่วนของระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 68.21 และมีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 54.53 ส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วงระหว่าง 1,000 ถึง 3,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 34.62 ประชากรในชุมชนดังกล่าวมีความสามารถพิเศษหลายด้าน เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ งานฝีมือ การทำอาหาร ทำขนมและการจักสาน เป็นต้น นอกจากนี้ภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มของเยาวชนอย่างเข้มแข็ง

* อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

** หัวหน้าภาควิชาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

โดยมีการจัดตั้งชมรมชื่อว่า จิตอาสารวมใจรักพัฒนาทาสบเส้าและมีการจัดทำเว็บไซต์ของชมรมคือ www.jasclub.com และมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวคือ อ่างเก็บน้ำแม่เส้า สถานที่ปั่นจักรยานออกกำลังกาย

การออมและภาระหนี้สินของประชากรในชุมชนนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ไม่มีเงินออมคิดเป็นร้อยละ 64.60 และครัวเรือนส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 58.07 ในการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนนั้น ได้มีการแบ่งปัญหาที่เกิดขึ้นออกเป็น 4 ด้าน คือ ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาขยะ น้ำประปาหมู่บ้านไม่ไหล ปัญหาด้านสังคม คือ เยาวชนติดยาเสพติด การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ หนี้สิน การว่างงาน ปัญหาด้านการจัดการ คือ การจัดการระบบน้ำดื่ม สำหรับระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับน้อย จากข้อมูลของชุมชนที่ได้ทำการศึกษาในช่วงระยะที่ 1 ทำให้เกิดโครงการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีทั้งหมด 9 โครงการคือ โครงการให้ความรู้ด้านการพัฒนาบทบาทของสมาชิกในชุมชน โครงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการสมุนไพรชุมชน โครงการการฟื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการการผลิตแก๊สชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือน โครงการจัดตั้งศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง และโครงการจัดทำบ้านพักโฮมสเตย์

Abstract

The purpose of this research aimed to study the condition of real resources in community, to study problems and people's need effected to community development, to study the capability level of community by self-reliance regarding sufficiency economy philosophy, to study approach and feasibility by using resource through participating process and to study the projects under the resource that created by community according to sufficiency economy philosophy. This study applied Participatory Action Research (PAR) to arrange meeting stage for community (Focus Group Discussion) in Sobsao village, Tambon Ta-Sobsao, Maeta District, Lamphun Province to participate, study and find tangible ways in community development to sufficiency economy village which participated by brainstorming from many affiliate groups. This study employed ratified purposive, collected and interviewed data from inhabitants 322 families.

The results were found that the community had natural resources consist of rich soil and water resources. There were 322 families and 884 people, most of the population were female (50.68%). Most of them were between 41 and 60 years old (36.65%) and married (60.86%). For the highest education level was found that most of all had primary level and they have worked as employees (68.21% and 54.53% respectively). They had revenue between 1,000 and 3,000 baht (34.62%). Meanwhile, they had many talents such as building, wooden, handicraft, cooking and weave etc. In addition, they have formed the strong youth group in the community. They set up "Jit-asa Ruam-Jairuk Pattana Ta-sobsao" club and have been website namely "<http://www.jasclub.com>" that shown "Sobsao Reservoir" and bike ways for exercise etc.

The results in saving and debt were found that most of family had non-saving (64.60%) and debt (58.07%). After public hearing and Focus Group Discussion from the community, the problems were classified to 4 types; Physical problem-Garbage, Social problem-Drug addict in Youth, Economics problem-Debt and Management problem-Management drinking water system. Capability level in self-reliance as sufficiency economy philosophy in this community were low. All of these results in Phase I study caused to 9 projects to encourage the community be the sufficiency economy village; Knowledge Management in role of member project, Agricultural productivity improvement project, Community products development project, Community herb project, Restore and Inherit local art and culture project, Environmental development project, Producing biogas for use in household, Set-up sufficiency economy center project and Prepare to create home-stay project.

คำสำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมของชุมชน การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของสภาวะโลกที่มีผลอย่างมากต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน ประกอบกับความผันผวนและความไม่แน่นอนของภาวะการณ์ต่าง ๆ ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวและหันมาทบทวนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทสังคมขณะนี้ให้มากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเป็นแนวคิดกระแสหลักในการพัฒนาประเทศที่สามารถนำไปสู่วิถีของการพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้เหมาะสมอย่างยิ่งต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันได้ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่มุ่งสร้างสมดุลทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

หมู่บ้านสบเส้าเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนซึ่งมีลักษณะปัญหาเชิงโครงสร้างไม่ต่างจากในหลายชุมชน/ท้องถิ่นในประเทศไทยที่มีปัญหาในการขาดความพร้อมและองค์ความรู้ในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดความคุ้มค่าและสร้างความยั่งยืนให้ชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านสบเส้ามีลักษณะเป็นชุมชนชนบทที่ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง แต่ชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตตามแบบสังคมชนบท เช่น การทำการเกษตรด้วยการหาของป่า การทำสวนทำนาตามฤดูกาล เนื่องจากชุมชนยังมีความพร้อมในเรื่องทรัพยากรชุมชนหลายอย่าง เช่น การมีทรัพยากรแหล่งน้ำที่สามารถนำมาใช้ได้ตลอดทั้งปี ทรัพยากรดินที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ เอื้ออำนวยให้ชุมชนสามารถเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรได้เป็นอย่างดี เช่น ข้าว ลำไย และกล้วย เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองก็นำปัญหาทางสังคมหลายประการมาสู่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาสาธารณสุข ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

ทำให้เกิดปัญหาขาดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ในส่วนของการบริหารจัดการในชุมชน ชุมชนมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ เทศบาลตำบลทาสบเส้าเป็นหน่วยงานรับผิดชอบและมีบทบาทสำคัญเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนจากการศึกษาแนวทางการดำเนินการของเทศบาลทาสบเส้า พบว่า หน่วยงานมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ต่อการพัฒนา ตลอดจนมีงบประมาณสนับสนุนให้เกิดโครงการ/แผนพัฒนาชุมชน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบเช่นกันว่า โครงการ/แผนพัฒนายังไม่เกิดขึ้นจริงและหน่วยงานไม่สามารถผลักดันให้เกิดโครงการพัฒนาทางด้านสังคมได้ดีเท่าที่ควร แม้จะมีความพยายามที่จะใช้กระบวนการการวางแผนมาร่วมด้วยก็ตาม อีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากคือการที่ชุมชนยังไม่มี การรวมตัวของชุมชนเพื่อให้เกิดกลุ่มที่เน้นให้เกิดการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างจริงจัง

คณะผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะหรือสภาพหมู่บ้านสบเส้ามีความเหมาะสมในแง่การเป็นชุมชนในภาคส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนในการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแผนหลักในการพัฒนาประเทศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พื้นที่ใกล้เคียงกันและความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้วิจัยกับประชาชนในพื้นที่ย่อมส่งผลดีต่อการสร้างกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและประเมินทรัพยากรสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการจัดทำโครงการหรือแผนงานพัฒนาชุมชนตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งหากโครงการหรือแผนงานประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์กับตัวชุมชนเอง อีกทั้งยังสามารถนำเอาผลการศึกษาในชุมชนต้นแบบไปเทียบเคียงกับชุมชนหรือท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ หรือใช้เป็นโครงการที่สามารถเป็นแบบอย่างเพื่อการเรียนรู้ได้อีกแนวทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน รวมทั้งนโยบายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำทรัพยากรมาใช้ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมตาม

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน

- 1.1 ศึกษาเอกสารจากหน่วยงานของภาครัฐ และจัดเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้นำ ผู้รู้หรือผู้เฒ่าผู้แก่ นโยบายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจ สังคม สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่
- 1.2 ประชุมผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจโครงการวิจัยร่วมกัน
- 1.3 สัมภาษณ์ที่ร่วมกับผู้นำชาวบ้านและผู้รู้ในชุมชน พร้อมกับสัมภาษณ์และพูดคุยแบบเจาะลึก
- 1.4 จัดประชุมแบบเฉพาะกลุ่ม เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน นโยบายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

2. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ใช้แบบสอบถาม โดยพิจารณาจากพื้นฐานของสภาพปัญหาและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ

3. การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำทรัพยากรมาใช้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 รวบรวมและสรุปผลข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากร สภาพปัญหาและความต้องการของประชากร

3.2 จัดประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเบื้องต้นและชี้แจงถึงความเป็นไปได้ในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ตามโครงการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

3.3 จัดประชุมแบบเฉพาะกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยช่วงระยะที่ 1 เป็นการนำเสนอข้อมูลผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม อันนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังนี้

1. บริบททั่วไปของชุมชน

หมู่บ้านทาสบเส้าตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนมากกว่า 600 ปี โดยสาเหตุที่เรียกว่าหมู่บ้าน “ทาสบเส้า” เนื่องจากในหมู่บ้านมีลำน้ำที่ชื่อว่า “ห้วยแม่เส้า” ได้ไหลมาบรรจบกับลำน้ำแม่ทา คือห้วยแม่เส้า เพราะว่าตาน้ำของลำห้วยนี้มีต้นไม้ที่ชื่อว่า ต้นเส้า (ต้นเสลา) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากกว่าต้นไม้อื่น ชาวบ้านจึงนำมาตั้งเป็นชื่อลำห้วยและได้เรียกขานกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันหมู่บ้านทาสบเส้า ประกอบด้วยประชากรใน 4 หมู่บ้านคือ บ้านสบเส้า บ้านเกาะ บ้านฝั่งแดง และบ้านโอง จากประวัติความเป็นมาเดิมที่ชาวบ้านทั้งหมดอยู่ที่บ้านสบเส้า บ้านเกาะและบ้านโอง ต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นชาวบ้านจึงได้หาพื้นที่เพื่อสร้างครอบครัวใหม่ซึ่งได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่เป็นป่ารกทึบแล้วทำการแผ้วถางให้เป็นที่อยู่อาศัย จึงทำให้เกิดหมู่บ้านตามขึ้นมาอีก 1 หมู่บ้าน คือ บ้านฝั่งแดงในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามชื่อของหมู่บ้านทั้ง 4 นี้มีที่มาแตกต่างกัน เช่น บ้านสบเส้านั้น เนื่องจากเรียกตามประวัติความเป็นมาตามภูมิประเทศดังกล่าวแล้ว ในขณะที่เรียกหมู่บ้านเกาะนั้น เนื่องจากลักษณะพื้นที่หมู่บ้านเป็นเหมือนเกาะที่อยู่ไกลออกไปจากชุมชนหลัก ในขณะเดียวกันที่เรียก บ้านโอง เนื่องจากลักษณะพื้นที่หมู่บ้านน้ำแม่ทาเคยท่วมแล้วเกิดเป็นพื้นที่ว่างเปล่าผู้คนก็ได้ตั้งรกรากเข้าไปอยู่ในพื้นที่นั้น ทั้งนี้คำว่าโอง หมายถึงพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณกว้างขวาง และสาเหตุที่เรียกว่า บ้านฝั่งแดง นั้นเนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวเป็นชุมชนที่อยู่บนที่ราบสูงทำให้ทางเข้าไปในหมู่บ้านเป็นตลิ่งชัน (ตลิ่ง = ตาฝั่ง) ที่มีดินสีแดงส้มสามารถเห็นได้หมู่บ้านดังกล่าวมีพื้นที่และอาณาเขตติดต่อดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 พื้นที่ของหมู่ 1 ในตำบลทาสบเส้าและอาณาเขตติดต่อ

2. สภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน

เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ทรัพยากรทั้งหมด 5 ประเภท ดังนี้

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

2.1.1 ทรัพยากรดิน จากการศึกษาข้อมูลการถือครองที่ดินทำกิน และการสำรวจของคณะผู้วิจัยพบว่า ชุมชนมีพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ ทั้งหมดประมาณ 805 ไร่ แบ่งเป็นที่ดินทำกินจำนวนประมาณ 683 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 85.00 และเป็นที่อยู่อาศัยจำนวนประมาณ 122 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 15.00 ในการสำรวจการมีที่ดินทำกินในครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนในชุมชนมีที่ดินทำกิน 243 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.47 และครัวเรือนในชุมชนที่ไม่มีที่ดินทำกิน 79 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.53 เป็นที่อยู่อาศัยจำนวนประมาณ 122 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 15.00

2.1.2 ทรัพยากรน้ำ

1) ทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค

จากการศึกษาข้อมูลและการสำรวจการมีทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนในชุมชนมีทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคที่มาจากบ่อน้ำจำนวน 98 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30.43 และครัวเรือนในชุมชนมีการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคที่มาจากประปาหมู่บ้านจำนวน 322 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 นอกจากนี้ ครัวเรือนในชุมชนมีการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคที่มาจากประปาเอกชนจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.45

2) ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

จากการศึกษาข้อมูลและการสำรวจพบว่า ในชุมชนมีทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์กล่าวคือมี “อ่างเก็บน้ำแม่เส้า” ซึ่งสร้างขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2525) อันเป็นโครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันเข้ามาช่วยเหลือโดยศูนย์ปฏิบัติการ รพช. ภาคเหนือ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีน้ำเพื่อการเกษตรใช้ได้ตลอดปี โดยในชุมชนจะมีการสร้างลำเหมืองให้น้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เส้าได้ไหลผ่านเพื่อนำไปใช้ทางด้านการเกษตร ขณะเดียวกันชุมชนมีแหล่งน้ำตาม

ธรรมชาติหลักอีก 2 สาย คือ น้ำแม่ทาและลำห้วยแม่เล่า ที่จะมีน้ำไหลหลากตอนหน้าฝนและน้ำจะลดลงจนถึงกับแห้งขอดในหน้าหนาวและหน้าร้อน

2.2 ทรัพยากรมนุษย์

2.2.1 ข้อมูลทั่วไปของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน

1) จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน ผลการศึกษา พบว่าในชุมชนมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวน 322 ครัวเรือน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในบ้านฝางแดง จำนวน 221 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.63 รองลงมาอยู่ในบ้านสบเล่า จำนวน 64 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.88

2) เพศของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายโดยมีเพศหญิงจำนวน 448 คน คิดเป็นร้อยละ 50.68 นอกนั้นเป็นเพศชายจำนวน 436 คน คิดเป็นร้อยละ 49.32

3) อายุของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ซึ่งมีจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 19.57 รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วง 51-61 ปี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 17.08 และมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 16.29

4) สถานภาพของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส จำนวน 538 คน คิดเป็นร้อยละ 60.86 รองลงมา มีโสด จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 33.14

5) ระดับการศึกษาของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถม จำนวน 603 คน คิดเป็นร้อยละ 68.21 รองลงมา มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยม จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 22.74 และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับที่ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 3.84

6) อาชีพการศึกษาของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 482 คน คิดเป็นร้อยละ 54.53 รองลงมา มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 16.63 และเป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 14.59

7) รายได้การศึกษาของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ มีรายได้ในช่วงระหว่าง 3,001-6,000 บาท จำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 29.52 รองลงมา มีรายได้ในช่วงระหว่าง 1-3,000 บาท จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 34.62 และเป็นประชากรที่ไม่มีรายได้ จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 23.76

2.2.2 ความสามารถพิเศษของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน

1) ความสามารถพิเศษของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน ผลการศึกษา พบว่าประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน มีความสามารถพิเศษซึ่งมีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 โดยความสามารถพิเศษในที่นี่ เช่น งานฝีมือ จักสาน ทำอาหาร ขนม ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ตัดผม เสริมสวย ที่เหลือไม่มีความสามารถพิเศษมีจำนวน 822 คน คิดเป็นร้อยละ 93.00 สำหรับประเภทของความสามารถพิเศษของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน

2.3 ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรทางเศรษฐกิจด้าน พืชทางเศรษฐกิจ สัตว์เลี้ยงทางเศรษฐกิจ ร้านค้าชุมชน โรงน้ำดื่ม และผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน โดยรายละเอียดมีดังนี้

2.3.1 พืชทางเศรษฐกิจ ในส่วนของพืชทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชนนั้นมีอยู่หลายชนิด คือ พืชทางเศรษฐกิจที่เป็นไม้ยืนต้น ได้แก่ ลำไย มะม่วง ขนุน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ประชากรในชุมชนจะทำการปลูกลำไยมากกว่าพืชชนิดอื่น และพืชทางเศรษฐกิจที่เป็นไม้ล้มลุก ได้แก่ ผักกาด แตงกวา หอมแดง กระเทียม ข้าวโพด ฟักทอง ถั่วฝักยาว มะเขือ แตงโม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนมีการปลูกพืชทางเศรษฐกิจหลายชนิดแต่ยังมีปัญหาในการปลูก เช่น การใช้สารเคมี ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร ต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูงและขาดเทคนิคที่ดีที่ช่วยในการผลิต เป็นต้น

2.3.2 สัตว์เลี้ยงทางเศรษฐกิจ ภายในชุมชนมีสัตว์เลี้ยงที่เป็นสัตว์ทางเศรษฐกิจ อาทิ กบ ไก่พื้นเมือง วัว ควาย เป็นต้น อย่างไรก็ตามถึงแม้ชุมชนมีการเลี้ยงสัตว์ทางเศรษฐกิจหลายชนิดแต่ยังมีปัญหาในการเลี้ยง เช่น ขาดวิธีการและการจัดการที่ดี ทำให้การเลี้ยงได้ผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และเป็นการเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวตามธรรมชาติขาดผู้ที่มีความรู้เข้าไปช่วยให้เกิดการพัฒนา

2.3.3 ร้านค้าชุมชน มีร้านค้าภายในชุมชนที่คอยอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชนอยู่หลายร้าน เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายของสด ร้านเติมเงินโทรศัพท์มือถือ และร้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2.3.4 โรงน้ำดื่ม ภายในชุมชนมีโรงน้ำดื่มของชุมชนจำนวน 1 แห่ง ที่คอยอำนวยความสะดวกให้ชุมชนมีน้ำดื่มที่ถูกลักษณะ

2.3.5 ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน พบว่า ชุมชนได้จัดทำผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของเยาวชนในชุมชนที่ได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมขึ้นชื่อว่า “ชมรมจิตอาสารวมใจรักพัฒนาทาสบเส้า” อย่างไรก็ตามถึงแม้ชุมชนมีการจัดทำ แต่ยังมีปัญหาในด้านการตลาด การผลิต

2.4 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสังคม

2.4.1 โบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชน

ภายในชุมชนมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญคือ “วัดทาสบเส้า” ซึ่งได้สร้างมานานกว่า 200 ปีที่ผ่านมา

2.4.2 ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน

1) ประเพณียี่เป็ง จะจัดในเดือนยี่ ของทางเหนือ ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน ขึ้น 15 ค่ำ ก่อนจะถึงวันยี่เป็ง 2 - 3 วัน ชาวบ้านในชุมชน จะนำเอาก้านมะพร้าว ต้นกล้วย อ้อย ดอกไม้ มาทำเป็นซุ้มประตู ที่หน้าบ้านตามประตูวัด เรียกว่าประตูป่า และทำความสะอาด บ้านเรือน

2) ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีตำนานเล่าขานว่า สมัยบ้านเมืองยังไม่เจริญรุ่งเรือง คนโบราณมักอยู่กันเป็นกลุ่ม (ตระกูลเดียวกัน) ถ้าหากว่าผู้ที่เป็นคนมาตั้งบ้านอยู่เป็นคนแรก (ต้นตระกูล) แล้วก็มาแพร่ขยายหมู่ญาติตระกูลให้กว้างขวางขึ้นเมื่อคนนี้ (ต้นตระกูล) ล้มตายจากไปแม่หลายชั่วคนแล้วก็ตามลูกหลานที่เกิดมาภายหลังมักจะได้รับบอกเล่าสืบต่อกันมาเพราะท่านได้ทำประโยชน์ไว้

3) ประเพณีการ “ตานข้าวสลาก” หรือการ “กินก๋วยสลาก” การทานก๋วยสลากจะเริ่มในราววันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือ(เดือนสิบใต้ ประมาณเดือนกันยายน) และสิ้นสุดเอาในเดือนเกี๋ยงดับ (เดือนสิบเอ็ดใต้ หรือเดือนตุลาคม)

4) ประเพณีทานข้าวใหม่ เป็นประเพณีของชาวบ้านในชุมชนที่จัดขึ้นในช่วงในวันขึ้น 15 ค่ำของเดือนสี่เหนือ ประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคม โดยหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้ว ชาวนาต่างนึกถึงคุณของ “ผีปู่ผีย่า ผีฟ้าผีน้า ผีค้ำดินดำ” อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษผู้บุกเบิกเนื้อไร่แดนนา ผีบนฟ้าที่ประทานสายฝน มีขุนน้ำประจำชลธารไหล ได้หล่อเลี้ยงข้าวกล้าเติบโตงาม ผีดินผู้ค้ำหนุนมีคุณด้วยประทานเนื้อดินอันอุดม ให้สมบุญพันธุ์พูนผลจนสำเร็จเป็นเมล็ดข้าว

2.4.3 การรวมกลุ่มในชุมชน

ภายในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อจัดตั้งชมรมที่มีชื่อว่า “ชมรมจิตอาสา รวมใจรักพัฒนาทาสบเส้า” เพื่อให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มเยาวชนในชุมชน และเกิดการร่วมใจกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถเข้าเยี่ยมชมจากเว็บไซต์ www.jasclub.com นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มแม่บ้าน และการรวมกลุ่มทางการเกษตร

2.5 ทรพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชน

2.5.1 อ่างเก็บน้ำแม่เส้า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เคยรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดประมาณ 100 คนต่อวัน แต่ในปัจจุบันสภาพของอ่างเก็บน้ำเป็นสถานที่ไม่น่าท่องเที่ยวเท่าใดนักทั้งนี้เนื่องจากขาดการพัฒนาจากหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแล

2.5.2 สถานที่ปั่นจักรยานออกกำลังกาย บริเวณริมแม่น้ำทา มีถนนเป็นเส้นทางเรียบผ่านแม่น้ำที่สวยงามเหมาะแก่การปั่นจักรยานออกกำลังกาย

3. การออมและภาระหนี้สินของประชากรในชุมชน

3.1 การมีเงินออมของครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่าครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ไม่มีเงินออม จำนวน 208 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.60 นอกนั้นเป็นครัวเรือนที่มีเงินออมจำนวน 114 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.40

3.2 ระดับของการมีเงินออมของครัวเรือน จากการศึกษาระดับการมีเงินออมของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่มีระดับของการมีเงินออมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.29 รองลงมาเป็นครัวเรือนที่มีเงินออมอยู่ในระดับน้อย จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.80

3.3 ลักษณะของการออมของครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่าเมื่อพิจารณาการออมของครัวเรือนที่มีจำนวน 114 ครัวเรือนนั้น ทำให้ทราบได้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะของการออมที่เป็นการออมในระบบจำนวน 94 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.46 นอกนั้นเป็นครัวเรือนที่มีลักษณะของการออมที่เป็นการออมนอกระบบ จำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.54

3.4 แหล่งของเงินออมในระบบ ผลการศึกษา พบว่าเมื่อพิจารณาลักษณะการออมของครัวเรือนที่มีการออมในระบบที่มีจำนวน 94 ครัวเรือนนั้น ทำให้ทราบได้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีแหล่งของเงินออมในระบบที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 63 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 67.02 รองลงมามีแหล่งของเงินออมในระบบที่สหกรณ์การเกษตร จำนวน 22 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 23.40

3.5 แหล่งของเงินออมนอกระบบ ผลการศึกษา พบว่าเมื่อพิจารณาลักษณะการออมของครัวเรือนที่มีการออมนอกระบบที่มีจำนวน 20 ครัวเรือนนั้น ทำให้ทราบได้ว่าครัวเรือนทั้งหมดมีแหล่งของเงินออมนอกระบบคือการฝากเงินวันละ 1 บาทของชุมชน จำนวน 20 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 100.00

3.6 การมีภาระหนี้สินของครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน พบว่าครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่มีภาระหนี้สิน จำนวน 187 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 58.07 นอกนั้นเป็นครัวเรือนที่ไม่มีภาระหนี้สิน จำนวน 135 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 41.93

3.7 ระดับของการมีภาระหนี้สินของครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่าครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่มีระดับของการมีภาระหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.00 รองลงมาเป็นครัวเรือนที่มีภาระหนี้สินอยู่ในระดับน้อย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 11.18 ครัวเรือนในชุมชนได้กู้ยืมเงินที่ สหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีจำนวน 24 ครัวเรือนที่ขอกู้ยืมซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.18

4. การเมืองการปกครองและนโยบายในการพัฒนาชุมชน

4.1 องค์การการปกครอง

องค์การการปกครองหลักในชุมชนมี 2 องค์กร คือ อำเภอแม่ทาและเทศบาลตำบลทาสบ่ล้า รายละเอียดมีดังนี้

4.1.1 อำเภอแม่ทา เป็นองค์การการปกครองที่ดูแลตำบลต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตการปกครองโดยการทำงานของระดับอำเภอนั้นจะรับนโยบายโดยตรงจากส่วนกลางหรือจากรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันอำเภอจะมีหน้าที่ในการจัดทำสำมะโนประชากรของแต่ละชุมชนและดูแลทุกข์สุขของประชากรในพื้นที่การปกครองซึ่งในปัจจุบันอำเภอแม่ทามีนายประจวบ กันธิยะ เป็นนายอำเภอแม่ทา

4.1.2 เทศบาลตำบลทาสบ่ล้า เป็นหน่วยงานการปกครองหลักที่ทำการจัดทำนโยบายต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนโดยตรง โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน ในปัจจุบันเทศบาลตำบลทาสบ่ล้า มีนางแสงอรุณ รังรองธานินทร์ เป็นนายกเทศมนตรีและมีสมาชิกเทศบาลที่เป็นผู้อาศัยในหมู่ 1 คือนายมนตรี สุยะดุก

4.2 นโยบายในการพัฒนาชุมชน ได้มีการศึกษาร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2554 - พ.ศ.2556) พบว่ามีโครงการที่เทศบาลตำบลทาสบ่ล้าจะดำเนินการพัฒนา หมู่ 1 มีดังนี้ (1) การก่อสร้างถนน คสล. ซอยบ้านนายสุข จันทุมมา (2) การก่อสร้างรางระบายน้ำต่อจากที่ก่อสร้างเดิม (3) การก่อสร้างระบบน้ำประปาหมู่บ้านสบ่ล้าและบ้านเกาะ (4) การส่งเสริมอาชีพเกษตรและปศุสัตว์ (5) การเลี้ยงสัตว์เพื่อเศรษฐกิจ (6) การบวชป่าชุมชน

5. สภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการหรือสิ่งที่อยากให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการรวบรวมความคิดเห็นจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน

5.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้านกายภาพของชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ได้แก่ ระบบน้ำประปาไม่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ น้ำดื่มไม่สะอาด ถึงเก็บน้ำสกปรก ถนนชำรุดทำให้การสัญจรไปมาลำบาก ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บหรือกำจัดขยะมูลฝอย สำหรับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่ น้ำประปาไหลและเป็นน้ำที่สะอาด ให้รัฐบาลซ่อมแซมถนนบริเวณที่เป็นหลุมเป็นบ่อ ให้มีการกำจัดขยะที่ดี ให้พัฒนาอ่างเก็บน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเช่นในอดีต

5.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้านสังคมของชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ได้แก่ เยาวชนติดยาเสพติด ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล การเจ็บป่วยของประชากรในชุมชน สำหรับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่ ชุมชนปลอดยาเสพติด ชุมชนได้รับการศึกษา มีกิจกรรมหรือวัฒนธรรมอันดี ต้องการเบี่ยงเบนคนชราที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องการมีอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ

5.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ได้แก่ คนในชุมชนเกิดการว่างงาน ขาดอาชีพเสริม ปัญหาหนี้สิน ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่มีคุณภาพ ราคาตกต่ำ และขาดตลาดรับซื้อ สำหรับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่ การมีอาชีพเสริมและให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น การมีเงินทุนมาหมุนเวียน การพัฒนาสินค้าให้เป็นสินค้า OTOP การได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร การให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาคาความยากจนและหนี้สินเกษตรกร

5.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้านการจัดการภายในชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ได้แก่ น้ำดื่มไม่สะอาด ถึงเก็บน้ำสกปรก ปัญหาหนี้สิน ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่มีคุณภาพ ราคาตกต่ำ และขาดตลาดรับซื้อ สำหรับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่ การดูแลระบบน้ำดื่ม การมีอาชีพเสริมและให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น การมีเงินทุนมาหมุนเวียน การพัฒนาสินค้าให้เป็นสินค้า OTOP การได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร การให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาคาความยากจนและหนี้สินเกษตรกร

6. ระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาถึงระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยผู้วิจัยได้แบ่งการประเมินออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคม ดังนี้

6.1 ครัวเรือนในชุมชนได้ระบุความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี อยู่ในระบับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 2.28 เมื่อพิจารณาแต่ละส่วน พบว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.02-3.39 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) ทราบวิธีการใช้ และสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 3.39) (2) ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย 3.20) (3) สามารถซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.16)

6.2 ครั้วเรือนในชุมชนได้ระบุความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย โดย มีค่าเฉลี่ย 2.43 เมื่อพิจารณาแต่ละส่วน พบว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-4.05 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) ผลผลิตข้าวที่ได้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดปี (ค่าเฉลี่ย 4.05) (2) มีรายได้มาจากนอกภาคการเกษตร เช่น รับจ้าง (ค่าเฉลี่ย 3.81) (3) ผลผลิตข้าวมีเหลือเพียงพอต่อการจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 3.66)

6.3 ครั้วเรือนในชุมชนได้ระบุความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 1.58 เมื่อพิจารณาแต่ละส่วน พบว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.10-4.91 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) แหล่งน้ำ ในการทำเกษตรมาจากระบบน้ำชลประทาน (ค่าเฉลี่ย 4.05) (2) การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ค่าเฉลี่ย 3.81) (3) มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการทำเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.01)

6.4 ครั้วเรือนในชุมชนได้ระบุความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง โดย มีค่าเฉลี่ย 3.36 เมื่อพิจารณาแต่ละส่วน พบว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.44-4.11 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) ร่วมงานภายในชุมชนเป็นประจำ (ค่าเฉลี่ย 4.11) (2) มีส่วนร่วมในการจัดงาน เทศกาล ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.09) (3) ไปวัดหรือศาสนสถานเป็นประจำทุกวันพระหรือ วันสำคัญทางศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.08)

6.5 ครั้วเรือนในชุมชนได้ระบุความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านสังคมอยู่ในระดับน้อยที่สุดโดย มีค่าเฉลี่ย 1.74 เมื่อพิจารณาแต่ละส่วน พบว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.16-2.93 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) มีการแบ่งปัน/แลกเปลี่ยนผลผลิตที่ผลิตได้ ระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 2.93) (2) มีการตั้งกองทุนของชุมชน เพื่อเป็นสวัสดิการในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ค่าเฉลี่ย 2.54) (3) มีการแบ่งปันพันธุ์พืช / ปุ๋ย / ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ให้กันและกัน (ค่าเฉลี่ย 1.78)

7. โครงการในการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

คณะผู้วิจัยได้มีการนำสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงในระยะที่ 1 และนโยบายในการพัฒนา ชุมชนที่มาจากหน่วยงานการปกครองในส่วนของอำเภอและเทศบาล มาประกอบในการพิจารณาก่อนแล้วจึงมีการศึกษา สภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชนร่วมพิจารณาในการจัดทำโครงการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีโครงการทั้งหมด 9 โครงการ ได้แก่ โครงการให้ความรู้ด้านการพัฒนาบทบาท ของสมาชิกในชุมชน โครงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการสมุนไพรชุมชน โครงการการฟื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการการผลิตแก๊สชีวภาพเพื่อ ใช้ในครัวเรือน โครงการจัดตั้งศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง และโครงการจัดทำบ้านพักโฮมสเตย์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 ของโครงการการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านสบเส้า ตำบลทาสสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. จากสภาพของทรัพยากรที่แท้จริงในชุมชน อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์นั้น เมื่อพิจารณาแล้วทำให้ทราบได้ว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนามากขึ้น
2. ข้อมูลระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่มีการพิจารณาทั้ง 5 ด้านนั้น เมื่อนำมาคำนวณหาระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นถึงการที่ชุมชนมีความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

3. โครงการในการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

จากการพิจารณาสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง และนโยบายในการพัฒนาชุมชนที่มาจากหน่วยงานการปกครองในส่วนของอำเภอและเทศบาล พบว่า โครงการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 9 โครงการ ได้แก่ โครงการให้ความรู้ด้านการพัฒนาบทบาทของสมาชิกในชุมชน โครงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการสมุนไพรชุมชน โครงการการฟื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการการผลิตแก๊สชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือน โครงการจัดตั้งศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง และโครงการจัดทำบ้านพักโฮมสเตย์

เอกสารอ้างอิง

- กังสดาล อยู่เย็น. (2544). "พลวัตรชุมชนบ้านเปรี๊ตในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง". วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จรรยาพร ธรณินทร์. (ม.ป.ป.). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคนและหนทางข้างหน้า. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2551, จาก <http://www.charuaypontorranin.com/index.php>.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง: ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.